

Η σκουριασμένη, η σύγχρονη κοινωνική μηχανική, το νέο πανεπιστήμιο

του Νίκου Κοταρίδη

20/10/2010 - 12:43

Του Νίκου Κοταρίδη

Εμπειρίες και ασυνεχείς εικόνες από το τι ετοιμάζεται στο Πανεπιστήμιο έχουμε όλοι μας, είτε από τις μεταρρυθμίσεις Σημίτη-Καραμανλή είτε από εκτιμήσεις της ευρωπαϊκής εμπειρίας μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας και τη Διαδικασία της Μπολόνια. Τα ΑΕΙ έχουν τη δική τους εμπειρία από τις σχέσεις που ανέπτυξαν στον διεθνή χώρο τριτοβάθμιας και έρευνας, μέσω ανταλλαγών φοιτητών και διδασκόντων, της συμμετοχής σε ερευνητικά προγράμματα, ενώ ο κορμός των διδασκόντων έχει σπουδάσει και εργαστεί στο εξωτερικό και συμμετέχει ενεργά στον διεθνή επιστημονικό διάλογο. Κάτι ξέρουν λοιπόν και οι πανεπιστημιακοί και δεν περιμένουν το πρωθυπουργό να τους διεθνοποιήσει ή να τους ξεστραβώσει στα διεθνή επιτεύγματα.

Το σχέδιο αλλαγών είναι όντως ριζικό, και τούτο δεν εξαντλείται στη διεθνοποίηση ούτε στο έκδηλο περιεχόμενο της νομοθετικής ρύθμισης. Ο ριζικός του χαρακτήρας συνίσταται στο ανεπίστρεπτο των αλλαγών στις οποίες στοχεύει, στο εύρος των κλυδωνισμών που «ρискάρει» και στον αποσυντονισμό του συστήματος που προϋποθέτει. Σχεδιάζεται μια «δημιουργική καταστροφή», η οποία ελπίζουν ότι θα οδηγήσει σε μια βίαιη μεν αλλά αποτελεσματική προσαρμογή στις νεοφιλελεύθερες ιδεοληψίες. Τα αντιφατικά, εξαιρετικά άνισα και στη συνολική κλίμακα αποτυχημένα παραδείγματα της διεθνούς εμπειρίας ορίζονται ως πρότυπο οργανωτικών και λειτουργικών αναβαθμών στην ιστορία των πανεπιστημίων, με μόνο κριτήριο την προσαρμοστικότητα σε έξωθεν πιέσεις, εν προκειμένω μιας απροσδιόριστης αγοράς που υποστασιοποιείται μόνο και μόνο επειδή την επικαλούνται.

Ο νέος εκσυγχρονισμός βασίζεται σε μια «αρχαία», από τα χρόνια του '60, αντίληψη κοινωνικής μηχανικής, σύμφωνα με την οποία η παρέμβαση σε κρίσιμους κόμβους του συστήματος (εν προκειμένω, π.χ., τη διοίκηση των ΑΕΙ, το περίφημο «DNA» του) θα οδηγήσει νομοτελειακά το νέο πανεπιστήμιο στη λειτουργική του ολοκλήρωση (ή, για να συνδεθούμε με την διεθνή εμπειρία, η εισαγωγή της coca-cola σε μια κοινωνία οδηγεί, μετά από λειτουργικές καραμπόλες, στη δημοκρατία). Μια ακόμα «πιο αρχαία» αντίληψη που διέπει το εκσυγχρονιστικό φαντασιακό είναι αυτή που προσδίδει αυτονόητα θετικό περιεχόμενο στις εξελίξεις που συντελούνται στο «κέντρο του κόσμου». Πρόκειται για μια ιδεολογία που κατατάσσει την επιμονή μας, εν προκειμένω, στις ευρωπαϊκές ακαδημαϊκές αξίες και παραδόσεις στην τάξη του οπισθοδρομικού και, εν τέλει, του ανορθολογικού.

Για το λόγο αυτό επέλεξαν μόνον διεθνείς συμβούλους, απελευθερωμένους υποτίθεται από εθνικές δουλειές πελατειακής φύσης και απαλλαγμένους από το στίγμα της διαφθοράς και της ανυποληψίας που φορτώθηκε το ελληνικό επιστημονικό δυναμικό. Είναι όμως ταυτόχρονα φορείς δοκιμασμένων πολιτικών και ιδεολογιών που συσκοτίζουν μέχρι αναιρέσεως τη διάκριση ανάμεσα στην ακαδημαϊκή ελευθερία και την ελευθερία της αγοράς, παρακάμπτοντας και αντιστρέφοντας την ιεραρχική φύση του αξιακού συστήματος της δημοκρατικής μας πολιτείας. Η επιλογής διεθνών εμπειρογνομόνων είναι μια πρακτική που ακολουθούν ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ από τα γεννοφάσκια τους και που υιοθετεί το (στοιχειωμένο από το παπανδρεϊκό σχήμα «κέντρο-περιφέρεια») σύγχρονο ΠΑΣΟΚ.

Είναι αυτή ακριβώς η αντίληψη που ανέδειξε την εξωακαδημαϊκή αμερικανοβρετανική «βιομηχανία αξιολόγησης» σε παγκόσμια επιστημονική αγορανομία και τα αμερικανοβρετανικά ιδρύματα κυρίαρχα στον διεθνή χώρο τριτοβάθμιας και έρευνας. Πώς καταντήσαμε έτσι; Η Ελλάδα, μια ανοιχτή χώρα, μέτοχος των μεγάλων ιδεολογικών, πολιτικών και αισθητικών ρευμάτων του σύγχρονου κόσμου, αυτοπροσδιορίζεται και συμπεριφέρεται ως «περιφέρεια». Οι Έλληνες δίνουν εξετάσεις νομιμοφροσύνης σε «διεθνείς οίκους αξιολόγησης» ή στιγματίζονται από τις κυβερνήσεις τους ως επαρχιώτες. Η δημοκρατική πολιτεία μας, χωρίς εμπιστοσύνη στο επιστημονικό δυναμικό της χώρας, φέρεται και άγεται από διεθνή κέντρα, εθελόδουλος μιμητής προτύπων, το θετικό περιεχόμενο των οποίων προσδιορίζεται μόνον δια της αναγωγή του στο διεθνές. Οι ντήλερ πρόθυμοι και οι πελάτες σίγουροι.

Κατά τούτο, οι διεργασίες στα πανεπιστήμια διαυγάζουν μια κίνηση έκπτωσης της πολιτικής αυτονομίας της πολιτείας μας· όχι βέβαια γιατί βάζει στο λογαριασμό τα διεθνή και εμπλουτίζει την πολιτική της συμμετέχοντας σε διεθνείς διεργασίες, αλλά γιατί προϋποθέτει ότι η επιχώρια εμπειρία ανήκει στην τάξη του ασήμαντου, οι τοπικές πραγματικότητες στην τάξη της καθυστέρησης και του ανορθολογικού. Στη λογική αυτή, δεν «τρελάθηκαν» οι κυβερνώντες που ευτέλισαν τα ΑΕΙ και καθύβρισαν τους λειτουργούς τους. Επιστράτευσαν όση συμβολική βία τους επέτρεψαν οι στιγμές, προκειμένου να απονομιμοποιήσουν την ελληνική επιστημονική κοινότητα και ό,τι υπερασπίζεται, αλλά και να στήσουν ένα «περιορισμένου χρονικού ορίζοντα» διάλογο, να «τελειώνουν».

Ο διάλογος αυτός δεν έχει στις αφετηρίες του τις τοποθετήσεις των ιδρυμάτων και των συνδικαλιστικών φορέων επί του δημόσιου ακαδημαϊκού πανεπιστημίου, όπως διατυπώθηκαν με αφορμή την αναθεώρηση του άρθρου 16, ούτε την κριτική στα νομοθετήματα Σημίτη και Καραμανλή που υλοποιούσαν τη Διαδικασία της Μπολόνια. Δεν λαμβάνεται βεβαίως υπ' όψιν ούτε καν η αρνητική εμπειρία και τα ενδοσκοπικά πορίσματα της Εθνικής Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας. Σήμερα, ο «μονόδρομος του Μνημονίου» στα ΑΕΙ σημαίνει, για την εξουσία, υποβάθμιση της διαφοράς, συσκότιση των αντιφατικών πραγματικοτήτων και των πολλαπλών δυναμικών εν όψει ενός μονοσήμαντου «νέου» και ενός «μονόχρονου» προτύπου. Ο αυταρχισμός που συνοδεύει την υλοποίηση ανάλογων σχεδιασμών σημαίνει έναν τρόπο του πολιτεύεσθαι ο οποίος, αποσπώντας τον διάλογο από συγκεκριμένες εμπειρίες και πραγματικότητες, εξορκίζει ακόμα και την ιδέα κάθε εναλλακτικής πρότασης. Εν τέλει, ευνουχίζεται το πολιτικό, ένα εξ ορισμού πλούσιο και αντινομικό και πραγματικό πεδίο παραγωγής πολλαπλών, εναλλακτικών και συγκρουσιακών σχεδίων και μαζί του ο χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας, ένας κρίσιμος κόμβος στο εθνικό και ταυτόχρονα χωρίς σύνορα εργαστήριο ιδεών, συντηρητισμού ή ουτοπίας.

Η κυβέρνηση διακηρύσσει ότι το Σύνταγμα, ο νομικός και ο πολιτικός μας πολιτισμός, οι ακαδημαϊκές μας παραδόσεις, συνιστούν περιοριστικά πλαίσια ή, κυριολεκτικά, εμπόδια για την υλοποίηση των σχεδίων της, ιδίως κατά το ότι αντιπροσωπεύουν μια επιχώρια εμπειρία, που «σηματοδοτεί» (κατά το πασοκικό ιδίωμα) την απόσταση από το προηγμένο κέντρο. Οι συνταγματικές εγγυήσεις γίνονται λοιπόν αντικείμενο διαβούλευσης σε επιτροπές «ειδικών», με προφανή στόχο τη «διασταλτική ερμηνεία» και την καταδολίευση καταστατικών αρχών μιας δημοκρατικής και πολιτικά αυτόνομης πολιτείας.

Η συνάρτηση του «νέου σχεδίου» προς τα θέσφατα «διεθνών οίκων αξιολόγησης» (ανάλογης «ανεξαρτησίας» με αυτούς που χαντάκωσαν τη χώρα στα επιτόκια) δεν ανάγεται μόνο στο Μνημόνιο. Δεν έρχονται να αναπλαισιώσουν δυναμικές και να διευθετήσουν πραγματικά προβλήματα πραγματικών ελληνικών ΑΕΙ. Αλλά, εν ονόματι της εικονικής απόκλισης από τα διεθνή, αξιώνουν νομιμοποίηση της «καταστροφής», προτάσσοντας απλώς την υποτιθέμενη αδυναμία του συστήματος να εξελιχτεί και την, οντολογικής φύσεως, δυσπροσαρμοστικότητα των ιθαγενών πανεπιστημιακών. Με αυτή την έννοια, η πολλαπλών στοχεύσεων ρητορεία της ρήξης με το παρελθόν υπηρετεί σχεδιασμούς για την αναίρεση του δημόσιου και ακαδημαϊκού καθεστώτος των ιδρυμάτων δια της «ιδιωτικο-κρατικοποίησης» (σύνθεση νέου και παλιού ΠΑΣΟΚ!), όπως και του καθεστώτος ελευθερίας των λειτουργών τους, δια της υπαγωγής σε φανταστικές «ανάγκες της κοινωνίας, της οικονομίας, του φοιτητή».

Παίζοντας το παιχνίδι «όλα τώρα», η εξουσία εκτρέπεται από τους κανόνες της δημοκρατίας προς έναν μεσσιανικού τύπου αυταρχισμό στο όριο της ξετσιπώτης δολιότητας. «Όλοι μαζί τα φάγαμε» , «Όλοι μαζί φέραμε το πανεπιστήμιο σε αυτό το χάλι», σημαίνει πρακτικά «καμία κουβέντα περί ευθυνών, καμία αξιολόγηση πολιτικών, καθώς εκεί που φτάνει όλοι, δεν την πληρώνει κανείς». Δεν «τρελάθηκαν» και βρίζουν τους πανεπιστημιακούς. Η προσάρτησή τους στις λογικές του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, τους οδηγεί στο να «τρελάνουν» το γνώριμο επικοινωνιακό παιχνίδι. Δεν υπολογίζουν όντως το «πολιτικό κόστος», αλλά μόνο τον αντίκτυπο των επιλογών τους στις «αγορές». Δεν στοχεύουν στον προσεταιρισμό κοινωνικών εταίρων, αλλά «ρискάρουν» την καταστροφή των συλλογικοτήτων και τον κατακερματισμό των συλλογικών υποκειμένων, περιμένοντας στη γωνία όποιον εξατομικευμένα προθυμοποιείται να αποδείξει ότι δεν είναι ελέφαντας. Και, όπως γίνεται πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις, πρώτοι απ' όλους οι πραγματικοί ελέφαντες σπεύδουν να κάνουν τις μπαλαρίνες στα σαλόνια τους.

«Τι κάνουμε;» Όχι μόνο σε σχέση με τα σχέδια νόμου και την κυβερνητική πολιτική αλλά και απέναντι σε διεργασίες, λιγότερο ή περισσότερο ορατές, που αλλάζουν το DNA της δημοκρατίας μας και κυοφορούν μεταλλαγμένα πανεπιστήμια, συνδικάτα, διαλόγους, ιδέες και αξίες, μεταλλαγμένα συλλογικά και ατομικά υποκείμενα. Πρώτα πρώτα, ας μην παρασυρθούμε στο παιχνίδι της «δημιουργικής καταστροφής» και το «τρελό πολιτικό παιχνίδι». Και βλέπουμε...

Ο Νίκος Κοταρίδης διδάσκει στο Πάντειο Πανεπιστήμιο